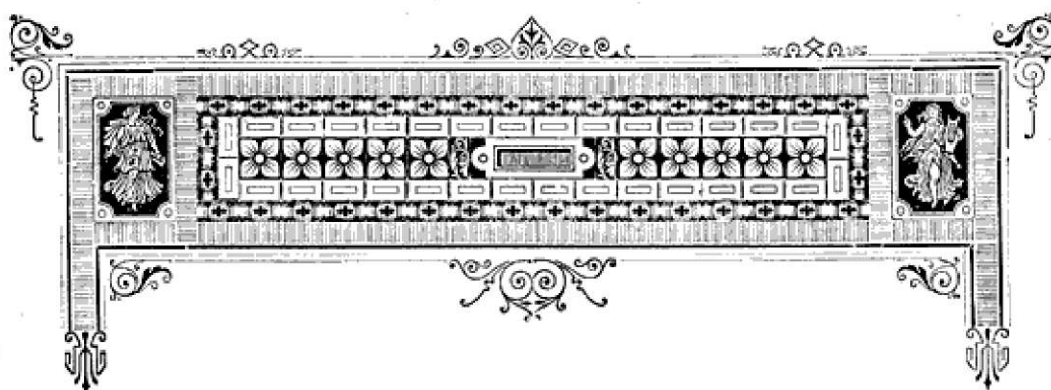

Čez deset let.

Črtice iz življenja. — Spisal A. Planinec.

Vesela družba mladih dijakov, odhajajočih z gimnazije, zbrala se nas je na odhodnico, predno smo se razšli križem svetá, iskat in pridobivat si novih znanostij in novih izkušenj. Odprta se nam je zdela bodočnost. Svetle gradoye smo si zidali v oblake, bili smo polni najlepših upov, čutili smo se može, proste vseh okóv.

Sedéli smo s polnimi kozarci za mizami, vsak se je radoval po svoje in nikdo pač vseh si ni domišljával, da se mu ne izpolni niti polovica tega, kar se mu danes zdí takó gotovo. Še menj, da bi se kdo spomnil, kako se mu bode to, kar si zdaj želi, za nekaj let samemu zdelo smešno, dà, celó neumno.

Govorili smo o slovenstvu in naši »mili« domovini, drug drugega smo navduševali v domovinski ljubezni in se pogovarjali, kaj misli ta ali óni storiti národu v korist in blaginjo. Spominjam se dobro, da je nekdo, ki zdaj še slišati neče, da je Slovenec, ki črti in zaničuje vse, kar po slovenščini le količkaj diší, takrat najbolj navdušeno govoril o slovenski naši domovini in o slovenskem našem národu. Toda, pustimo to!

Bilo je že blizu pólunoči. Naše navdušenje je bilo prikipelo do vrhunca. Tu se domislim jaz, da sem nedavno bral v slovenskih novinah, da so se ljubljanski gimnazijski abiturijenti pred toliko in toliko leti zmenili, da se snidejo zopet čez deset let. Čital sem dalje, da so se res sešli: ta je bil profesor, óni duhovnik, ta si je pridobil na tem polji že imenitno ime, óni na drugem.

»Kakó lepo bi bilo,« opomnil sem sosedu svojemu za mizo, Janku, »ko bi se tudi mi dogovorili in sešli čez deset let vsi, kar nas sedi danes tu skupaj pri odhodnici.«

»Dèj, govôri o tem, izproži to misel!« rečem mu, in ni se dal dolgo prositi.

Brez ugovora smo si segli v roke, da se vsi zopet snidemo čez deset let. Bled je bil kraj, za katerega smo se odločili in dan po véliki Gospójnici, na katerega smo se hoteli sniti. Zakleli smo se vsi, da pridemo gotovo, naj smo še tako daleč od domovine in le v slučajih, ko bi komu že nikakor ne bilo mogoče priti na omenjeni dan na Bled, naj se ta saj pismeno oglasi, da vemo o njem, če še živi in kje. —

Minilo je od ónega dné deset let. Da sem odkritosrčen, smijal sem se temu, kar se mi je pred desetletjem zdelo takó »lepo«. Pozabil pa vendar nisem dogovorjenega dneva.

Nastánil sem se že pred kakima dvema letoma na Gorenjskem, blizu Bleda in mislil sem si, čeprav že nikdo ne pride, jaz grem lahko, mênì je pot do jezera prijeten sprehod in za jeden dan se tudi lahko oprostim vsakdanjih svojih opravil.

Čakal sem, da bi kdo prišel, a čakal sem zastonj. Najprej sem mislil, da pride kdo z jutranjim vlakom. Ko le nikogar ni bilo, tolažil sem se, da do opoludné morda vendar še pride kdo, če drugače ne, pa »per pedes«, saj marsikak turist tako rad peš hodi.

Svojih znanih, tedaj na Bledu bivajočih poletnih gostov, nisem hotel poiskati nikogar. Bal sem se, da bi me kdo zadrževal, kajti zdél sem se kot nekak »slavnostni odbor«, ki ima vsprejemati prišlece. Preiskal sem vse gostilne okoli jezera, da bi kje zasledil kakega nekdanjega svojega tovariša z gimnazijskih klopij. Povpraševal sem ljudi, je li prišel danes kak tujec, ki bi iskal kake družbe — ali vse zaman!

»Da bi bil vsaj dal v kak časopis«, mislil sem si. »Pa čemu tudi,« rekel sem sam v sebi. »Kakor jaz nisem pozabil ónega dogovora, tako bi se tudi gotovo spomnil lehkò vsakdo sam, kdor bi hotel sploh priti. Da bi ravno jaz moral za druge misliti in da bi jih s takim pozivom po časopisih nekako moralično silil! Prisiljena družba ni nikakor zabavna!«

Truden, lačen in žejen sem bil, ko je na Otoku, ali kakor pravi národ, »na Robci«, cerkóvník zazvónil póludan. Sédel sem v prijazno verando Petranove gostilne ob jezeru. Privézal sem si zopet onemoglo dušo k telesu z jedjo in pijačo in ker sem bil sam, vlekel sem na uho govorico za drugimi mizami sedéčih gostov. Bila je seveda vsa nemška, le takoj za mizo tik mene je govorila rodovina, obstoječa iz očeta, matere in hčere, celó angleški. Njih dolgi in pusti obrazi so me začeli nekako jeziti, sam ne vem, zakaj; saj sem vendar že videl dosti

še čudnejših obrazov. Napósled me je jelo celó jeziti, da ni prišel vsaj jeden ónih, ki se je zaklel pred desetimi leti, da pride gotovo, ako bi ležal tudi že v grobu. —

»No, poglej, saj tam-le prihaja jeden! Kar naravnost gre proti moji mizi, ne da bi se ozrl na desno ali levo, kakor bi že vedel pred desetimi leti, da moram ravno za to mizo sedéti in nánj čakati.

»Zdrav, prijatelj!« zakliče mi nekako z ótlim glasom in mi podá roko, ki se mi je pa zdela nekako čudno mrzla.«

»Pozdravljen, Vojteh! No, vendar tudi ti nisi zabil denašnjega dné!« hotel sem mu zaklicati, a ozrem se in tu sedita že tudi dva druga znanca za mizo, kakor bi bila vzrasla iz stolov, in mi molita roke v pozdrav. Bila sta Fran in Marko. Čudil se že nisem več, da sedimo zdaj hipno štirje za mizo. Nekako izpremenjeni se mi zdé pač vsi, pa saj ni čudo. Vojteha od ónega dné, ko smo skupaj bili pri odhodnici, več nisem videl. Frana kaka štiri leta ne in Marka že dvé leti ne, kar sem bil zadnjič v Ljubljani.

»Tres faciunt collegium!« oglasi se Vojteh, »in mi smo celó štirje.«

»Štirji, vsi pastirji,« začne Marko peti znano pesem.

»Malo nas je, a smo ljúdi!« izpregovori Fran.

»Oj, ta nesrečni, že tolikokrat ponavljani verz!« mislim si jaz sam záse.

»Veseli me, da vsaj mi štirje nismo pozabili, kar smo si obljubili pred desetimi leti ter se na denašnji dan sešli tukaj na Bledu, v slovenskem našem raji. Spraznimo vsak v svoj spomin kozarce!« govoril je Fran in trknili smo s kozarci.

»Brez programa smo, in ker nas je le četvorica, predlagam jaz, da vsak pověj, kaj je prebil v teh letih, kar nismo bili skupaj.«

»Dobro, dobro!« vpijeta Fran in Marko Vojtehovim besedam in tudi jaz sem zadovoljno prikimal.

»Ti začneš, Vojteh, s pripovedovanjem, ker ti je prišla ta dobra misel,« pravi Marko.

I.

»Povest moja ni dolga,« začnjenja Vojteh. Ko sem prišel domóv na Gorenjsko v rodno svoje mestece, zdelo se mi je kmalu dolgočasno. Polno raznovrstnih idej mi je rojilo po glavi. Imenovali ste me že na gimnaziji pesnika in res, dókaj sem imel snovij v glavi za pesmi, povesti in novele; celó neko dramo iz slovenske zgodovine sem hotel spisati, a zdelo se mi je samemu vse tako nezrelo. Pesnik, če hoče kàj dobrega podati svetu, mora živeti, mora poznati življenje in živ-

ljenja strasti, naj se pokažejo te v ljubezni in prijateljstvu, ali v sovraštvu in zaničevanju, v nizkosti in podlosti ali v velikodušnosti in v junaštvu. In jaz ubogi gimnazijski dijak, kaj sem poznal še svetá in življenja!

Vesel sem tedaj poprijel priliko, katera se mi je ponudila, da grem za domačega učitelja v Prago h knezu Waldburgu.

Knez Ivan Miroslav bil je zelo prijazen gospod. Pristen aristokrat vsprejel me je posebno uljudno in prijazno, in strah moj, ki mi je začetkom stiskal grlo, da sem stežka govoril, minil mi je kmalu.

Povedal mi je, da ima sina in hčerko. Meni v skrb bode izročen le princ Markvart, deček devetih let, katerega naj pripravljam, da stopi v gimnazijo. Princesa Marta je bila mlajša in je imela guvernantu. Pri tej nisem imel nič opraviti, kakor, da jo učim semtertja risanju. Risati pač nisem znal sam več kakor otrok, ki z ogljem nariše na belo hišno zidovje kolesaste kroge, naredí dve veliki piki vánje za oči, navpično črto za nos in povprečno za usta, vendar mislil sem si, za šest- do sedemletno dekletce že znam dovolj, če je prav princesa.

Bil sem vsprejet, ko se je knez prepričal, da umem tudi nekoliko francoski, in me zagotovil, da se utrdim v konverzaciji v nekaj tednih.

Predstavil me je knez takoj kneginji. Bila je še mlada ter impozantna in elegantna prikazen. Pozval je tudi otroka svoja Markvarta in Marto, ki sta se mi prikupila na prvi hip, in tudi jaz sem se jima prikupil kmalu. Predstavljen sem bil tudi še gospodični Adrienni, mladi in veseli Francozinji, Martini guvernantu.

»Pri gospodični Adrienni, gospod Orel, naučite se kmalu francosčini, ker prisiljeni bodete ž njo v njeni máterinščini govoriti. Nemščina njena je »horrible«, da se s to komaj za silo razume s slugami. Gotovo se kmalu in radi naučite tako lepi gospodični na ljubáv,« reče mi šaljivo knez.

»Kje pa je moja sestra Maksa?« vpraša knez svojo soprogo.

»Peljala se je obiskat neko prijateljico. Že jaz seznanim gospoda Orla ž njo,« odgovorí kneginja.

V teku dneva sem se moral preseliti v hišo in utégnil sem dovolj, kajti »obed je ob šestih«, reče mi knez, »in do takrat uredite lahko vse.« —

Zdaj se je imelo začeti záme novo življenje, katerega še nisem poznal.

Bilo je začetkom oktobra. Vpisal sem se še tisti dan na univerzo v modroslovno fakulteto. Prenesti sem dal vso svojo prtljago na novo

svoje domovanje, kjer sem imel na razpolaganje dve elegantni sobi, in ob kakih štirih šla sva že z Markvartom na sprehod.

Jako prijazen in lep fantič je bil učenec moj. Imel je zdrav in normalno razvit razum za vse in dobro srce. Zanimalo ga je vse in na sprehodu že mi je povedal, čemu se je učil dozda; da je njegov prejšnji učitelj vstopil za profesorja na neko gimnazijo in mnogo drugih stvari. Pravil mi je tudi, kaj je vse počel in doživel na počitnicah in bila sva v dobri pol uri taka prijatelja, kakor da sva znana že bogvedi, kako dolgo.

Prišla sva od sprehoda domov in šel sem v svojo sobo ter hotel urediti svoje knjige, kar priteče k meni princ Markvartek, naj pridem v salon k mami in teti Maksi.

V salonu sta sedeli kneginja in njena svakinja sami.

»Gospod profesor Orel« (imenovali so me takoj sprva tako) — »svakinja moja, princesa Maksimiljana,« predstavi naju kneginja.

Nemo se priklonim. Princesa mi podá drobno, belo roko in pogledavava se drug drugega.

»Zeló me veseli, gospod profesor, da Vas spoznam. Markvartek je že poln hvale o Vas. Toliko mi je že povedal o denšnjem sprehodu.«

»Res, gospod profesor, kar čuditi se moram, da je Markvart tako vnet za Vas. Prejšnji učitelj njegov, ki je bil vendar tako prijazen in inteligenčen gospod, in tri leta pri njem, ni se mu v vsem času tako prikupil, kakor Vi v sámi jedni kratki uri.«

»Zeló sem srečen, da sva se tako hitro sprijateljila. Tudi meni se je Markvart prav priljubil,« odgovorim jaz.

Kneginja je odšla kmalu na to iz salona in med princeso Maksimilijano ali Makso, kakor so jo navadno klicali, in med mano se je razvila kmalu živahna konverzacija.

Princesa Maksa je bila mladostna, lepa prikazen, še v letih razvijanja. Ni bila morda tako impozantne lepote, kakor kneginja Lujiza, a bila je tako ljubkega in prijaznega vedenja proti vsakemu, da se je morala vsakemu na prvi hip priljubiti. Z modrimi svojimi očmi pogledala te je tako zaupno in odkritosrčno, da bi storil zánjo vse, kar bi le hotela, in tudi nji bi zaupal vse skrivnosti svojega srca, dobro vedoč, da pri nji najdeš tolažbe.

Vse jo je zanimalo in rada me je poslušala, in tudi jaz sem ji rad pripovedoval o svojem domu in o svojcih domá, o tem, kar upam, da mi prinese bodočnost in kako hočem doseči svoj namen.

Pri obedu sva si sedela nasproti in vedno me je tako zvesto poslušala, če sem kaj govoril, in me neprestano gledala.

Vsi so me radi imeli v knežji rodovini. Princ Markvart je bil najrajši vedno le pri meni; ne le, da se je pridno učil z mano, bil je tudi vse proste svoje ure v moji sobi i skrbel je záme, sem li dobil časopise, imam li smodek dovolj, in brigal se za druge jednake malenkosti.

Takisto gospodična Adrienna in njena varovanka; obé sta radi občevali z menoj in če sta šli na sprehod tisti čas, kakor jaz z Markvartom, šli sta vedno tja, kamor sem šel jaz.

Knez in kneginja sta mi zaupala v vsem popolnoma, ne le, kar se tiče vzgoje princa Markvarta, temveč tudi v vsem drugem. Bil sem v hiši, kakor nekak »major domus.« Če je odšel knez kam za nekaj dnij, ali pa celó ž njim še tudi kneginja, bil sem jaz gospodar vse hiše; mene so morali vprašati, naj se li v kakem posebnem slučaju ukrene to ali óno.

Najprijetnejši so bili večeri, če sta bila knez in kneginja samá povabljeni k tej ali ónej soareji, kamor princesa Maksa ni šla zaradi svoje mladosti. Bila je namreč šele v šestnajstem letu.

Takrat je predsedovala pri čaji princesa Maksa. Drugače smo se morali strogo ceremonijalno vèsti, a take večere smo se gibalí prosteje. Skromna družbica nas je bila. Princesa Maksa, gospodična Adrienna, Markvart, Marta in jaz. Uganjali smo vsakovrstne šale, smijali se, časih se pa tudi resno pomenili o marsičem. Semtertja smo igrali tudi kako igro in čutil sem se med njimi, kakor bi bil domá.

Prav rada je hodila princesa v gledališče. Vsakokrat je izpraševala mene poprej ob igri, katera se bode predstavljala danes zvečer, in zopet po gledališči domóv prišedši sva se menila pri čaji ob igri in o predstavljanji. Prav pametno in razumno je znala razsojevati oboje in marsikàj sem pridobil tudi jaz iz njenih ust.

Ravno tako rada je brala Maksa knjige, katere sem ji priporočal jaz. Zanimal sem se jaz takrat posebno za estetiko in filozofijo; tudi njo je mikalo vse to in ako mi je ugajalo kàj posebno, dal sem knjigo tudi nji in preresetála sva jo potem tako, kakor bi bila druga v studijah.

»Gospod profesor, Vi naredite iz Makse še učenjakinjo,« rekal je večkrat knez Ivan Miroslav, če je pri kakem učenem pogovoru razvijala tudi princesa Maksa prav učenjaški svoje nazore. —

Tako je v prijetnem življenji minila zima in pomlad. Po leti smo se preselili iz mesta na kmete. Letos se je odločil knez s kneginjo iti na grad Smrečje, neko posestvo svoje na južnem Štajerskem.

Grad Smrečje, ali kakor so ga imenovali nemški: Tannenburg, leži na nevisokem griči v prelepi dolini sredi vinorodne južne Štajerske. Grad je lepo in prostorno poslopje iz srednjega veka in od nekdanj last knezov Waldburških. Obseza ga od južne strani prekrasen vrt in od severne prostran park, po katerem so lepa, z belim peskom posuta pota in v hladni senci prijetne klopi.

V park sem zahajal vsako jutro ter se ali sprehajal ali sédel na kako klop in vzel knjigo v roke, katero sem nosil s seboj.

S princeso Makso sva se shajala večkrat na jutranjem sprehodu. Menila sva se zopet o knjigah in študijah, s katerimi se je ravno pečala. Nesrečnim sem se čutil ves dan, če se kakega deževnega dne nisva sešla zjutraj v parku.

Zgodilo se je nekoč, da je šel dež tri dni. Tudi četrty dan je bilo še megleno in pota so bila vsa premočena. Védel sem, da Makse danes ne bode, ali vendar sem imel nekaj malo upanja, da si bode tudi ona želela priti v park navzlic ne ravno prijetnemu, meglenemu jutru ter se hotela tam z menoj sniti in pogovarjati.

Pohajal sem sam in opazoval, kako kvaro je povzročil nocojšnjo noč vihar. Poglej, tu je nevihta podrta po nóči mlado lipo, ki je še včera tako ponosno stala in molela v nebo košate, zelene veje! Danes leži drevo potrto na tleh!

Zamislil sem se. Zamislil sem se v svoje življenje, spomnil sem se princese Makse in nekaka groza me je obšla. Tako tesno mi je bilo okoli srca, da bi se bil najrajši zjokal.

»Gospod profesor!« začujem zdaj nekaj korakov za seboj znan glasek.

Ozrem se. Bila je princesa Maksa.

»Princesa, Vi tukaj?« vprašam jaz vesel in zajedno osupel, ne verujé očem svojim, da jo vidim pred sabo.

»Ravno sem mislil na Vas,« pristavim k vprašanju svojemu, ko ona še vedno molčí.

»Kaj ste mislili o meni?« vpraša ona.

»Pogrešal sem najinih vsakdanjih sprehodov in pogovorov v parku in prav nesrečnega sem se čutil,« odgovorim jaz.

»Tudi meni je bilo tako. Nisem mogla prebiti v sobi. Ves dan se včera nisem mogla sama pogovarjati z Vami. Ves dan moram občevati zdaj s tem, zdaj z ónim in govoriti vsakdanje banalne fraze in osobito te dni, ko zaradi dežja vsi lovski gostje tičé domá,« pripoveduje mi ona hitro.

Nekoliko korakov sva šla dalje po poti, ne da bi kaj govorila. Ném sem zrl v tla. Povedati bi imel toliko nji, katere je polno moje srce, za katero bije vsaka žilica v telesi mojem!

Ne vem, kako dolgo sva hodila tako dalje. Zdaj obstojim in ji pogledam v obraz. Gledala me je s svojimi zaupljivimi modrimi očmi in ko se ujamejo najine oči, povabila jih je ona in se zardela.

Primem jo za roko.

»Maksa!« vzkripi mi iz prsi.

»Vojteh!« zakrikne ona in mi pade na prsi.

Držal sem jo v rokah svojih in sam nisem mogel razumeti sreče svoje. Poljubil sem jo na zaprte oči, odprla jih je in sijaj sreče zablislil je tudi z njenega obraza. Poljubim jo naglo na smehljajoče ustnice in srkam v poljubih najvišjo slast ljubezni.

Govorila nisva dosti. Stisnila sva si roki, drug drugega pogledala v oči, srčno se nasmijala, objela in poljubila.

»Zdaj moram pa v grad, Vojteh!« spomni se Maksa. »Saj jutri zjutraj prideš zopet ob tej uri v park, kaj ne?«

Stisne mi roko in kakor srna odhití proti grádu.

Obstal sem na mestu in gledal za izginilo čarobno prikaznijo. Nekaj trenutkov sem čutil le srečo svoje ljubezni, ali kmalu se je že tudi oglasila v prsih vest.

»Kaj bode iz tega!« dejal sem na pol glasno samemu sebi.

»Gospod profesor Orel!« zaslišim zdaj tik sebe glas kneza Ivana Miroslava.

Zdelo se mi je, da sem okamenel.

»Kaj bode iz tega, vskliknili ste sami, gospod profesor!« reče mi knez.

»Knez!« hotel sem mu poseči v besedo, toda molčal sem. Nisem mogel govoriti, glas mi ni prišel iz grla.

»Vrtník mi je naznanil danes zjutraj, naj grem gledat, koliko kvare je naredil nocojšnji vihar, in tako sem bil slučajno priča vsemu prizoru,« nadaljuje knez Ivan Miroslav. »Ko bi bil morda videl samó zadnji del, ne bil bi ostal tako miren gledalec, ker bi moral misliti, da so ta shajališča k zaljubljenemu kramoljánju in poljubovanju zmenena. A videl sem in slišal vse. Nečem dolžiti niti Vas, niti Makse. Kriv vsemu temu sem le jaz in soproga moja, kneginja Lujiza, ker nisva bolje pazila na vaju mlada človeka. — Brat njen sem tudi váruh mladoletne svoje sestre. Poznate me, gospod profesor, da sem prost marsikaterih predsodkov, tudi tega, da nismo vsi ljudje jednaki. A teh predsodkov niso se že tudi osvobodili ti ljudje, s katerimi živim, na katere sem

navezan po svoji vzgoji in po drugih svojih nazorih. Nečem še tudi omenjati, da ste še mladenič in se šele učite, da bi pozneje kaj veljali v življenji. Mladí ste Vi in mlada je tudi princesa Maksa. Pozabila bodeta oba kaj kmalu denašnji — dogodek.«

»Jaz Makse ne pozabim nikdar!« izpregovorim zdaj jaz, ko sem prej nem, kakor grešnik, poslušal hladne in brezstrastne besede kneževe. »Princese Makse ne pozabim nikdar, vendar svoj položaj razumem popolnoma in vem tudi, da morem zapustiti hišo Vašo.«

»Prebolim li to?« šlo mi je po glavi. V srci svojem sem čutil, kakor bi se mi pretrgala življenja nit.

Knez Ivan Miroslav mi dá svojo roko v slovó in v znamenje spoštovanja navzlic vsemu temu, kakor mi je rekel, in me zagotavlja, da že on izume kako verjetno bajko za druge in tudi za Makso, zakaj sem tako nanagloma izginil z grada.

Dolga vrsta dolgih dnij trpljenja in mučenja je bilo odslej življenje moje. Kmalu sem zopet zaničeval samega sebe in kmalu sem zopet besnel sam proti sebi.

Ko sem odhajal z grada, dal sem knezu častno besedo, da ne bodem Maksí niti pisal, niti izkušal je zopet videti.

»Kaj me briga dana častna beseda! — Jaz jo moram videti moram biti pri nji!«

Vlekla me je neka notranja moč k Maksí nazaj, silnejša od volje moje. Hotel sem iti nazaj v Prago, tam sem ji vsaj bliže. Odločil sem se tedaj, da jutri zopet odpotujem. Ni me mogla preprostiti niti mati, niti sestra, da bi ostal vendar še nekaj dnij pri njima domá.

Ko sem se odločil, da grem, pomiril sem se nekoliko. Légel sem v posteljo, a vstal nisem več!

Ležal sem, kakor so mi pozneje povedali, skoro tri dni v nezavesti, ali ko sem se prebudil iz nje, zdelo se mi je, da spim komaj jedno uro. Hotel sem vstati, kar me prime za roko sestra Radojka, katero sem zdaj šele ugledal poleg postelje svoje, in mi reče:

»Vojteh, miruj, ne vstajaj, ker si bolan!« Moral sem znova lež in mirovati, saj sem bil tako slab. Ležal sem nekaj trenutkov z odprtimi očmi in nisem mogel razumeti, kaj se godí z mano.

Zdaj stopi zdravnik z materjo k postelji moji in me prime za roko. Spoznal sem, da ležim bolan, toda čutil nisem nobenih bolečin. Zaprl sem oči in sanjal. Sanjal sem tako lepe sanje! Z Makso sva se držala za roke in se sprehajala po velikem krasnem vrtu ter se pogovarjala, kakor nekđaj na Smrečji v parku.

Prebudil sem se zopet iz teh sanj. Videl sem pred svojo posteljo jokajočo mater in sestro.

»Ne jokajta!« rečem jima s popolnoma zdravim razumom. Čutil sem, da moram umreti in misel na smrt mi ni bila težka. »Prosim vaju le še to, dajta vedeti, kadar umrjem, o smrti moji tudi knezu Ivanu Miroslavu.«

Težko sem govoril. Zastajala mi je sapa.

»Z Bogom, mati, z Bogom Radojka!« in podal sem ob svoji postelji ihtečima obe roki. Ne jokajta, jaz sem srečen ... Maksa!

Pal sem zopet v nezavest.

Zdajci se prebudim na popolnoma neznanem kraju ... toda to ni več iz mojega življenja ...

Povedati Vam pa hočem še nekaj o Maksi.

Maksa se ni dala utolažiti niti po svojem bratu, knezu Ivanu Miroslavu, niti po kneginji Lujizi. Bledela je in upadala so ji lica od dné do dné bolj in zdravniki so svetovali, naj gredo ž njo na jug. Šli so v Meran.

V tihi melanholiji je sedela Maksa po ves dan in mislila na izgubljeno srečo. Mislila je náme! Knez je nji in vsem drugim rekel, da sem dobil brzojavno vest, da je mati moja na smrt bolna. Maksa je že na Smrečji opazila, da knez nalašč nji nasproti ni povedal resnice, da mene ne bode nikdar več.

Bili so v Meranu zdaj že nekaj tednov. Sèm kaj so dobili tudi poročilo o moji smrti. Sluga, kateri je dobil prvi to poročilo v roke, pokazal je je na verandi pred hišo sedeči princesi, misleč si, da bode to poročilo zanimalo ubogo, tiho bolnico, ne vedoč, kak pomen ima zánjo smrt odšedšega domačega učitelja.

Vskriknila je, ko je brala moje ime. Pomirila se je pa zopet, ko jo vpraša sluga, naj li pokliče nje družico.

Ležala je dolgo bolna. Moj duh je plaval krog nje, ko je ležala na postelji, in skupno sva splavala v raj, kateri bi za naju ne bil raj, ko ne bi bila združena ...

Trknili smo s kozarci in jih izpraznili, ko je umolknil Vojteh.

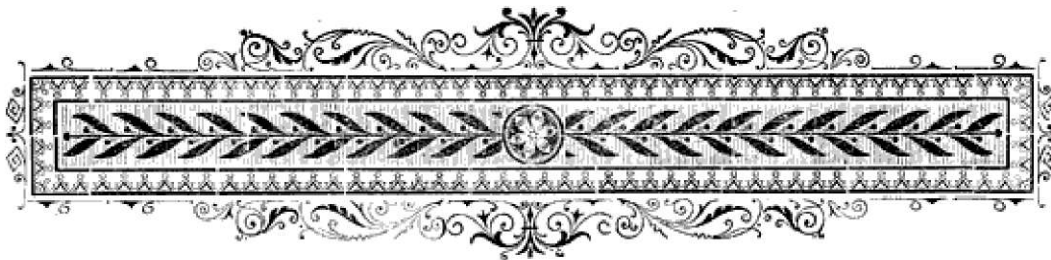
Po kratki stanki reče Vojteh:

»Zdaj je na tebi vrsta, Fran!«

»Takoj pričnem«, oglasi se ta.

(Dalje prihodnjič.)

Čez deset let.

Črtice iz življenja. — Spisal A. Planinec.

(Konec.)

II.

Povest moja ni tako imenitna, kakor tvoja, Vojteh. Vse življenje svoje se nisem gibal nikdar v tako visokih krogih; s knezi in kneginjami nisem občeval nikdar.

To veste, da sem bil namenjen iti v teologijo, kajti, dasiravno nisem imel poklica za duhovski stan, udal sem se vendar želji svoje matere, katera je v tem, da bi se poduhovnil, videla vso srečo svojega življenja.

Počitnice sem prebíl, kakor jih preživí vsak dijak na kmetih. Nekaj časa sem bil domá pri materi, a za nekoliko dnij sem se napotil peš k temu ali ónemu prijatelju ter napósled se vrnil zopet na svoj dom.

Minili so mi prekmalu ti dnevi. Ne smem reči, da sem po počitnicah nerad ali z nezadovoljnostjo stopil v semenišče. Mislil sem si: »Si non vocatus es, fac, ut voceris!« ter sklenil pridno poprijeti se bogoslovskih studij. Navadil sem se na to misel in ni mi bil ta korak nikakor težák. Ljubil sem staro svojo mamico, katera je po očetovi smrti skrbela toliko záme, kolikor more le mati za jedinca svojega.

Zadovoljno in srečno sem živel in še mislil nisem, da se kdaj izpremení življenje moje. Tu mi umrje na pómlad mati. Hipno je legla v posteljo, čutila se je slabo, in predno so mogli še mene poklicati k nji, ni bilo več med živimi najboljšega in najblažjega bitja, katero sem imel na svetu. Kako nesrečnega sem se čutil takrat! Bridke solze so mi tekle iz očíj, na nje grob!

Povrnil sem se zopet v Ljubljano. Začel sem premišljevati, da bi šel na Dunaj, učít se prava. Imetje svoje, katero sem podedoval po materi, to sem prodal in za leta učenja imel sem dosti. Pozneje, mislil sem si, bode že Bog dal.

Ni me več trpelo v teologiji. Mikalo me je iti v svet, kakor bi le tam mogel srečo uloviti.

Jeseni se nisem vrnil več nazaj v Ljubljano. Zapustil sem svoje dosedanje studije in odšel na Dunaj.

Dobil sem prijetno stanovanje pri neki vdovi, ki je živela s svojo hčerjo o tem, da je oddajala dvoje sob, in poleg tega je imela tudi še trafiko. —

Vse me je zanimalo na Dunaji. Živeti sem hotel in videti vse, kar se dá videti v velikem mestu. Domá sem bil malo. Vabila me je sicer nekaterekrati gospodinja moja, gospá Hammerica, naj ostanem domá ter delam nji in njé hčerki družčino, a imel sem vedno kakšen izgovor.

No, neki večer sem se dal vendar pregovoriti in ostal sem domá. Gospodična Lujiza je povabila neko svojih prijateljic, gospodično Emo, dalje je bil povabljen tudi gospod Král, najemnik druge sobe vdovine. Gospod Král je bil menda uradnik pri neki dunajski banki.

Zabavali smo se še precěj dobro. Obe gospodičini, posebno domača hči, bili sta ljubkih obrazov in pravi živi Dunajčanki. Gospod Král mi ni bil simpatičen in ker je bil menda bolj vaježen ženskih družeb od mene in je bolje zabaval gospodičini, menili se te dve nista dosti za mene in jaz sem se zabaval le bolj z gospó Hammerico, ki je bila še dovolj olikana dama.

Ne vem več, kako je prišla govorica na politiko. Dasiravno je bil gospod Král nekje z Moravskega domá, in, kakor je sam pravil, kmetskih čeških roditeljev sin, čutil se je vendar na Dunaji pristnim Nemcem. Začel je prav grdo zabavljati proti Slovanom; kri moja mi je zavrela, jela sva se prepirati in le gospá Hammerica in njena hči Lujiza sta me pomirili, da se nisem sprl do dobra.

Naslédek tega večera je bil, da nisem nikdar več hotel sprejeti nobenega povabila, dasiravno me je gospá Hammerica zagotavljala večkrat, da ni povabila gospoda Krála. Tudi gospodično Lujizo sem videl le redkokrat.

Nekega večera, bilo je proti pómladi, prišel sem že kmalu domóv. Sédel sem za mizo v svoji sobici in čital. Bilo je čez deseto uro, ko sem hotel leči spat, kar nekdo hlastno potrka na moja vrata. Vstanem hitro in grem odpirat.

S svečo v roci in s strahom na obrazu stojí pred máno gospodična Lujiza.

»Mama je kar nanagloma hudó zbolela. V nezavesti leži na postelji, v katero sem jo takoj spravila, ko je prišla iz prodajalnice in

mi tožila, da jo boli glava. Ne vem si pomagati, gospod Fran,« hiti mi pripovedovati s solzami v očeh.

Šel sem ž njo v njih stanovanje. Tudi jaz nisem vedel káj pomagati. Kropil sem bolnici obraz z mrzlo vodo in rekel Lujizi, da je najbolje, če pošlje po zdravniško pomoč. Vzbudil sem hišnika, da je šel iskat zdravnika.

Zdravnik mi je povedal, da je gospó zadela kap. Prišla je z njegovo pomočjo zopet k zavesti, a rekel mi je, da sicer zdaj ni nobene nevarnosti več, da se pa mora gospá varovati, da se ne povrne zopet jednak slučaj. Stara je že, tedaj mora biti še opreznjša. Zapisal ji je zdravilo, katerega se je moralo dajati bolnici vsako uro po nekaj kapljic.

Sedla sva z gospodično Lujizo k postelji. Opomnil sem, da mora Lujiza jutri na vse zgodaj biti v prodajalnici. Imeli namreč nista z materjo nobene dékle ali postrežkinje, in ponudil sem se, da jaz ostanem pri bolnici, naj gre ona spat.

»Ne, gospod Fran! Zahvaliti se Vam moram za Vašo pomoč in ne zamerite mi, da sem Vas že tako dolgo zadržavala od spanja.«

»Pa kako bodeste mogli jutri ves dan biti v prodajalnici in opravljati druga domača opravila, če ne bodeste spali prav nič,« rečem jaz.

»Dopóludne bom prosila svojo prijateljico Emo, da mi pride za nekaj ur pomagat, popóludne bom pa že sama izhajala,« odgovori mi.

Odšel sem tedaj v sobo svojo. Odslej sem bil skoro vsak večer pri nji. Občudoval sem Lujizo, s kako ljubeznijo streže mater svojo. Zraven sobe, v kateri smo sedeli, bila je takoj prodajalnica. Vrata, katera so vezala obe sobi, bila so prikrita s preprogo, da se sicer ni videlo k nam, a mi smo vendar takoj slišali vsacega, ki je stopil v prodajalnico.

Kako hitro je vsakikrat poskočila Lujiza ter se zopet kmalu vrnila. Pazila je vedno s skrbnimi očmi, da je mati sedela dobro ali da ji ni bilo treba vstati s stola, če je káj želela. Kar na očeh ji je brala vsako misel, vsako željo. Zraven tega pa tudi mene ni pozabila in mi je vedno s čim postregla, zabavala me ali poslušala mojemu pripovedovanju.

Bil sem popolnoma domač. Drug družemu smo tožili svoje skrbi in si pomagali z dobrim in prijateljskim svétom ali tudi, če je bilo mogoče, z dejansko pomočjo.

Tudi gospod Král je prišel nekaterekrati gospó obiskat, a rekel je, da smo dolgočasni, in napósled je izostal popolnoma. Nobenemu se ni tožilo po njem. Da je izostal, bil je glavni vzrok ta, da je snubil pri gospé Hammerici Lujizo in ker ga ta ni marala, poročila mu je

to mati. O tem jaz nisem ničesar vedel takrat; zvedel sem ta dogodek šele mnogo pozneje, ko je umrla gospá Hammerica.

Mati je namreč v kljub vsem skrbém in dobri postrežbi Lujize vedno slabela. O veliki noči, ko sem bil jaz že v četrtem letu svojih pravoslovnih studij, zadela jo je drugič kap, ki jo je položila v grob.

Sáma in zapuščena je ostala zdaj Lujiza na svetu. Ko sva zvečer po pogrebu sedela samá skupaj po odhodu prijateljice Eme, vprašal sem jo, kaj misli zdaj početi.

Neko očetovsko in več kot očetovsko skrb sem gojil za Lujizo. Ljubil sem že davno to dekle in se zavedal tudi te svoje ljubezni. Védel sem, da me ona tudi ljubi, bral sem ji ljubezen iz očíj. Dokler je živela mati, odlašal sem vedno se ji razodeti, dobro vedoč, da nisem še nič in da ji tedaj ne morem ničesar podati. Podedovan denar moj je bil skoro porabljen.

Vse to mi je danes zopet prišlo na um, ko sva sedela samá molčé za mizo. Po materini smrti ni mogla Lujiza še dalje tako ostati. Mlado dekle ni moglo samó sebi prepuščeno biti in sklenil sem prositi za njeno roko in ji ponuditi zaslombe pri sebi.

»Lujiza!« nagovorim jo, ko je prišla iz prodajalnice, katero je danes zaprla prej, in sedla meni nasproti.

Klicala sva se že davno drug drugega le po krstnih imenih.

»Kaj želite, Fran?« vpraša me, ko sem umolknil.

»Glejte, Lujiza, tudi jaz sem sam na svetu, kakor ste Vi zdaj. Ali bi se ne hoteli z menoj zavezati za življenje? Jaz Vas ljubim in upam, da ste mi tudi Vi nekoliko dobri. Večkrat sem Vam že hotel razodeti ljubezen svojo. Smrt Vaše matere, katera je bila tudi meni draga mati, pospešila je sklep moj. Ali hočete . . . ali hočesh biti, Lujiza, moja žena, sreča moja v življenji?«

Mirno me je poslušala. Stal sem pred njo in pri zadnjih besedah prijel sem jo prijazno za roko.

»Fran, videla in čutila sem tudi jaz že dolgo, da me ljubite. Vendar pa, ali Vas ne vodi danes do tega, da ste se izrekli proti meni, samó usmiljenje radi moje zapuščenosti?«

S povešenimi očmi je gledala v tla pri teh besedah.

»Lujiza, Lujiza, kako moreš tako govoriti?«

»Jaz sem ubogo deklè in, kakor veste, skoro brez vsega imetja. In tudi —«

»Lujiza, ne skrbi! Nekaj imam še svojega denarja. To bode za prvi začetek. Kmalu vstopim tukaj na Dunaji pri kakem notarji za

koncipijenta. — Mnogo ti nimam ponuditi, ali če me ljubiš, upam, da bodeva imela dovolj, da bodeva živelá srečno.

Nič mi ni odgovorila na to, le pogledala me je s svojimi globokimi očmi, ki so bile danes še globočje videti od vednega jokanja in ponočnega bedenja.

»Lujiza, ali smem upati?« vprašam in primem jo za roko, katero ji poljubujem strastno.

»Fran, ali je res, da me ljubiš? Jaz ne morem razumeti sreče svoje.«

Objel sem jo in poljubil in ni se mi branila. Oprostí se me vendar in reče:

»Zapústi me, Fran! Pregrešam se proti svoji ravno šele pokopani materi, da se danes čutim tako srečno.«

Solze so ji stopile v oči.

»Mati bi gotovo odobrávala najino zvezo, Lujiza, nje duh plava tudi zdaj-le nad nama in naju blagoslavlja,« odgovorim ji resno in poljubim solze z očíj. —

V kratkem je prodala potem Lujiza svojo prodajalnico, preselila se za nekaj časa k materi svoje prijateljice Eme in v nekoliko mesecih sva bila mož in žena.

To je kratka povest moje ljubezni in tudi življenja mojega, kajti moje življenje je bilo le kratko, moja sreča mi je minila prehitro.

Srečna sva bila v zakonu, a najina sreča bila je kratkega obzanka. Že prvo zimo mi je jela draga moja Lujiza bolehati. Po komaj jednoletnem srečnem skupnem življenji je izdihnila preblago dušo svojo in zapustila me osamljenega na svetu.

Kmalu na to sem zapustil Dunaj in se vrnil v domovino. Tudi v meni je tičala že dlje kal bolezní in žalost po izgubljeni soprogi je pospeševala razvoj moje bolehnosti. Ni mi bilo tudi nič več do življenja, želel sem si zopet združen biti z Lujizo in smrt mi je bila tedaj le rešiteljica.

III.

Zopet smo izpraznili vsak svojo čašo vina, ko je nehal Fran pripovedovati.

Na to začne Marko svojo povest:

Ko sem prišel na Dunaj, vpisal sem se na medicinski fakultati. Ugajala mi je od nekdanj najbolj medicinska veda. Učil sem se pridno, in ker se mi ni bilo treba ukvarjati s poučevanjem, kajti dobival sem od dóma kolikor sem potreboval, imel sem poleg svojih studij dovolj

časa, da sem okušal velikomestno življenje. Oče moj je imel, trgovec, dovolj znancev in prijateljev na Dunaji in ni mi bilo težko seznaniti se na Dunaji z boljšimi krogi osobito s trgovskimi.

Priporočilnih pisem sem imel od svojega očeta toliko, da jih nisem hotel vseh oddati. Povsodi, kamor sem prišel, bil sem sprejet z odprtimi rokami.

Jedno leto sem bil že na Dunaji, ko mi piše oče pismo, v katerem mi poroča, da, ker sem bil gotovo že pri njegovem trgovskem prijatelji, gospodu Jakliču, naj se ž njim dogovorim o neki trgovski stvar, za kar mi je oče napisal polno pòlo informacij. Jaz ne le, da se nisem s trgovino nikdar hotel pečati, in tudi o nji nisem ničesar razumel, sploh niti še bil nisem pri gospodu Jakliču.

Jaklič je bil rodом Dolenjec in naselil se je že pred kakimi tri desetimi leti na Dunaji. Bil je vinski trgovec in kupčeval je z vinom na debelo. Slišal sem tudi že v Ljubljani o njem, da je večkratni milijonar. Nekoliko radi tega, ker sem mislil, čemu bi se klanjal gotovo ošabnemu plutokratu, in nekoliko, ker sem že drugodi našel dosti zabave, nisem bil, kakor že povedano, do ónega dné sploh še pri njem. Bil sem tedaj v hudi zadregi, kako naj zdaj hipno o trgovskih stvaréh posredujem ž njim.

Moral pa sem vendar očetu storiti to uslugo. Napotim se tedaj takoj prihodnji dan h gospodu Jakliču.

Sklenil sem, da bode najpametneje, če grem précej h gospodarju v pisarno. Tam mu lahko najprej razložim želje svojega očeta in potem me on, če bode hotel, povabi v svojo hišo, da me predstavi svoji obitelji.

Mislil sem, da, ker je to vélika trgovska hiša z vinom, videl bodem velikanska skladišča vinskih sodov. Hiša, v kateri je gospod Jaklič stanoval, bila je res velikanska, a da ne bi z orjaškimi črkami bral zapisane njegove tvrdke s prislovkom: »Vélika trgovina z vinom«, ne bi védel pač nikdo, da stanuje tu óni Jaklič, ki z vinom kupčuje z vso Evropo in tudi preko morja. Slišal sem seveda pozneje, da so tu le pisarne in njegovo zasobno stanovanje, velikanske svoje kleti pa, da ima zunaj mesta.

Ko stopim v hišo, zdelo se mi je, kakor bi stopil v kak urad; nad vsakimi vrati je bil napis, in ko sem srečno našel gospodarjevo pisarno sámó, pridem najprej v véliko sobo, kjer je sedelo kakih pet gospodov.

Stopim k prvemu ter ga vprašam, bi li ne mogel govoriti z gospodom Jakličem.

»Z gospodom Jakličem, šefom?« vpraša me ta ter me meri od nog do glave. »Prosim, če ste agent kake trgovske hiše, potem pojdite v pisarno pri tleh k —«

»Ne, jaz nisem agent in hočem le z gospodom Jakličem osobno govoriti.«

Ubogo revče ni si vedelo pomagati. Šel je vprašat svojega kolego in posvetovala sta se kake pol minute.

»No«, rekel sem si, »tu je tako, če hoče človek s tem Krezom govoriti, kakor bi šel h kakemu ministru v avdijenco.«

»Prosim, jaz imam samó o zasebnih rečéh govoriti z gospodom Jakličem,« oglasim se proti obema.

Premierita še jedenkrat mojo elegantno oblečeno osebo in napósled pozvoní jeden izmed njiju na električen zvonec. Prišel je sluga in me vprašal, koga naj javi pri gospodu.

Dal sem mu svojo karto. Komaj sem čakal nekaj sekund, priteče mi skozi vrata nasproti póstaren, ali prijazen gospod.

»Pozdravljeni, gospod Videc, najboljšega mojega prijatelja sin. Zakaj me niste obiskali v stanovanji mojem?« zakliče mi, prime me za roko in vleče za sábo.

»Dobro došli!« in podá mi obe roki, ko sva bila samá v njegovi sobi. »Prav, kakor Vaš oče Marko!« reče, ko me je ogledal. »Spoznal bi Vas, ko bi mi tudi ne bili povedali imena svojega.«

Hud je bil skoro gospod, ko sem mu rekel, da sem že leto dnij tukaj na Dunaji in da še nisem bil pri njem. Razodel sem mu tudi, kaj mi je oče pisal v zadnjem pismu.

»Dà, gospod Videc, vse bom uredil, popolnoma po želji Vašega očeta, govorila bodeva še pozneje o tem, a zdaj pa dovolite, da Vas seznanim s svojo soprogo in hčerjo. Prosim, pojdite z mánó!«

Peljal me je v prvo nadstropje. Stopil sem ž njim v salon. Tam sta bili mati in hči in poleg njiju neki lajtnant.

Gospod Jaklič me predstavi damama in tudi lajtnantu grofu Pozonskemu.

Gospod in gospá sta bila zeló prijazna, dasiravno se je gospé videlo, da ljubi poklone in da ima rada, če se ji kdo laska. Kakor sem pozneje zvedel, bila je po rodu židinja in se je pokrstila le svojemu sedanjemu možu na ljubo.

Njiju hči je bila prava lepota. Bila je visoke rasti in elegantnega kretanja, imela je velike črne oči in nje koralno-rdeče ustnice so vabile, da jih poljubiš. Bila je blede-zamolke, orijentalno-židovske polti. Nje globoke črno-svetle oči so bile pač najlepše, kar sem jih kdaj videl.

Ves čas sem jo gledal, kakor bi bil začaran, in mnogo bi rajši govoril ž njo, a sedel sem predaleč od nje in ona je z neko elegantno lenobo slonela v svojem fotelji in poslušala lajtnanta, ki ji je pripovedoval o konjih in zadnjih dunajskih konjskih dirkah. Videlo se ji je sicer, da jo malo zanima govorjenje grofovo in šele, ko mi je gospod Jaklič rekel, da že davno misli zopet jedenkrat obiskat Kranjsko, oživi se Ida in reče:

»Res, papa? Kolikokrat si mi že obetal, da pojdem za nekaj mesecev z mamó na Bled, pa vedno hodimo potem v dolgočasni Baden leto za letom. Vedeti morate namreč, gospod Videc, obrne se proti meni, »da jaz od nekdanj fantaziram za Kranjsko, dasiravno od vse te dežele ne poznam več, kakor stolno mesto.«

»To ji je vcepil soprog moj, njen oče, ker ji je že mlademu dekletu toliko pravil o svoji domovini. Pomislite, da je toliko zaljubljen v Kranjsko, da se je morala njegova hči učiti celó slovenski.«

»Žal, pa le malo znam, ker nimam vaje. Že dolgo nisem govorila slovenski in ko bi ne brala slovenskih knjig, pozabila bi že davno vse,« pravi Ida.

»Slovenski, tega tudi jaz malo znam,« oglasi se zdaj grof Ponzonski.

»Vi, gospod grof? Saj ste vendar Madjar, kakor ste mi zagotavljali že tolikokrat,« reče mu domača hči.

»Gotovo, gospodična, pa pri nas ljudstvo tudi govori neki slovanski jezik,« odgovori grof.

»To je zopet drug jezik, to je slovaški,« začne mu razlagati Ida, a pusti ga kmalu in se obrne proti meni z vprašanjem:

»Ali znate Vi slovenski, gospod Videc?«

»Kaj bi ne znal, gospodična, saj sem vendar Slovenec,« pravim jaz.

»Vi ste Slovenec?« vpraša začujeno, skozi nos govore, grof ter si zaščipne monokel v oko in me pogleda.

»Kaj se Vam to tako čudno zdi, gospod grof?« vprašam ga jaz.

»Oprostite, nisem vedel, da se nahajajo med Slovenci tudi olikani ljudje,« odgovori opravičujo se lajtnant.

»Čudne pojme imate, ne zamerite, gospod grof, o Slovencih,« rečem mu jaz.

»Prav res, gospod grof! Oče moj je tudi Slovenec in jaz sama se čutim Slovenko, saj sem tudi rojena v Ljubljani,« pomaga mi zdaj gospodična Ida.

»Vi ste tudi Slovenka?« vpraša še začujenejši grof in monokel mu pade iz očesa.

»Dà, jaz sem Slovenka, in veselim se že, da bodem mogla z gospodom Vidcem govoriti slovenski, seveda, če bode on tako prijazen in hotel imeti potrpljenja z mano.«

Odslej sem bil reden gost v hiši Jakličevi. Zvedel sem tudi kmalu, da je grof Pozonski skoro nekako ženin gospodične Ide; vsaj njen oče, posebno pa še mati njena, bi rada to videla. Ida sama pa ni preveč marala zanj, kajti zapazil sem, da je bila večkrat, skoro bi rekel, neprijazna ž njim. Sicer pa je bila gospodična Ida sploh poznata v družbi da je zelo ponosna in nedostopna, vendar so bili vsi mladi gospodje, ki so le jedenkrat prišli ž njo v dotiko, čez ušesa zaljubljeni vánjo. Tudi meni se ni godilo bolje. Od prvega trenutka, kar sem jo videl, ljubil sem to nadnaturno krasoto. Kazal pa svoje ljubezni nisem, bil sem preponosen.

V družbi je bila z menoj bolj prijazna, kakor z vsakim drugim. Zdajci je začela z máno slovenski govoriti in zabavala se je z máno, ne meneča se za vse gospode, ki so bili okoli nje. Če sva bila pa samá, bila je zopet mrzla, kakor led. A tudi jaz sem znal skrivati svoja čustva. Znan sem bil, da sem malobeseden, in ironija in sarkazem je bila skoro vsaka beseda iz mojih ust. —

Bilo je že skoro čez leto, kar sem se bil seznanil z Jakličevo rodovino. Mati in hči sta bili čez poletje v neki morski kopelji in tudi jaz sem bil nekaj časa domá, jeden mesec skoro pa sem potoval po Švici in ob Reni. Gospá Jakličeva me je povabila sicer, naj njo in gospodično Ido pridem obiskat, in obljubil sem tudi; pa kakor me je srce vleklo k Idi, zopet nisem hotel iti.

Ko sem prišel sredi oktobra na Dunaj, zvedel sem, da sta ravno pred dvema dnevoma prišli tudi Jakličevi iz kopelji. Šel sem ji tedaj takoj obiskat.

Ko sem prišel in povprašal po gospé, reče mi sluga, da je bolna. Že sem se obrnil in šel nekoliko stópnic doli, kar priteče sluga za máno in mi reče, da me gospodična prosi, naj bi njo obiskal.

Povrnem se tedaj in sluga me pelje v takozvani mali salon. Na šezlongi je ležala z malomarno gracijoznostjo Ida.

»Dovolite, gospod Videc, da ostanem ležeča, kajti tudi jaz sem še trudna od potovanja.«

Molčé sem se priklonil in osupel sem gledal to lepo, a vendar tako ponosno, in, rekel bi, brezsrčno devo. Če je mogoče, vrnila se je še lepša iz kopelji in za trenutek me je prevzela njena lepota, a ko me je pogledala s svojimi globokimi, svetlo-črnimi očmi ter se mi

koketno nasmijala, bil sem že zopet stari Marko, hladen in brezčuten in, kakor pravi zdravnik, razrezaval bi lahko svoje srcé in razlagal gledalcu:

»Poglej, to je ona mišica, ki človeku tolče v prsih, od zore do mraka, od mraka do dné. Neprestano, neprenehoma bije, dokler ne udari tvoja zadnja ura in se potem ustavi za večno.«

Ida mi je pokazala molčé stol, ki je stal poleg nje.

»No, gospod Videc, Vi ste se pač lepo držali svoje dane besede in ste prišli v Norderney,« začne Ida.

»Jako rad bi prišel, gospodična Ida, toda zadrževan sem bil na svojem potovanji tu in tam in prehitro mi je minil čas, da sam nisem vedél, kako. Ne zamerite mi, gospodična!« opravičujem se jaz.

»Kakor bi Vam jaz verjela! Saj poznam Vaš kinizem.«

»Gospodična!« razhudim se jaz.

»Dà, gospod Videc! Svoje izgovorjene besede ne morem nazaj vzeti. Kinizem ali nihilizem moram imenovati to Vaše —«

»Ne bom se več branil, gospodična!« pretrgam ji govorico in ironično dostavim vprašanje: »Samó to bi rad védel, zakaj me imenujete kinika in nihilista?«

»Zato, ker Vam ni nič — sveto. Vsaka stvar Vam je le dober predmet eksperimentom, pa ne samó stvari, tudi ljudje in njih čustva.«

»Hvala Vam, gospodična, če sem zaradi tega kinik in nihilist v Vaših očeh. Ne morem si pomagati. Jaz sem vedno medicinec, in če sem Vam časih povedal ironično opazko o tem ali ónem gospodu ali o tej ali óni gospé v družbi, storil nisem to iz zlovoljnosti. Jaz hočem povsodi opazovati napake in bolezni človeške, naj so le bolezni duševne ali telesne.«

»Fraze in zofizmi!« reče mi Ida. »Vendar pustimo to. Z vsem tem pa še vedno niste odkritosrčno povedali, zakaj Vas ni bilo v Norderney, kajti Vaš izgovor, da ste se zamudili na potovanji, je le plitev. — Seveda, sedeli ste morda preveč dnij v Monakovem v imenitni »pridvorski pivovarni« pri dobrem bavarskem pivu ali ste pa kje ob Reni pokušali vino tamošnje trte. — Kaj se Vi brigade za lépo prirodo, kaj za to in óno, kar druge zanima in navdušuje — in zato Vas imenujem nihilista.«

Naslonila se je na roko in z žarečimi očmi govorila mi je to.

»Vi ste zeló strogi danes z máno in dasiravno vem, da je zastonj vse moje opravičevanje, povem in zagotavljam Vam vendar, da sem osobito velik častilec lepe prirode in da imam za naravsko lepoto sploh vsekdar odprte oči in če Vas zanima, povem Vam, kak vtisek

so naredile na me v Interlacknu orjaške švicarske goré ali na Rigiji —

»Hvala, gospod Videc, za danes, poslušala Vas bodem morda kak drug dan rada o tem. A glejte, tudi iz teh Vaših besed slišim nekako ironijo. In tako ste tudi mislili, čemu bi jo hodil obiskovat gori v Norderney, naj se dolgočasi sama tam.«

»Vi, gospodična, in dolgočasili ste se?« vprašam smehljaje in pristavim s sarkazmom: »Gotovo je bil grof Pozonski v Norderneyi in bogvé kdo še tukajšnje družbe in prepričan sem, da ste našli tudi novih častilcev in menda Vam ni toliko ležeče na tem, da sem tudi jaz trabant med trabanti.«

Jezo sem bral na njenem obrazu, kar vstopi sluga in javi grofa Pozonskega. Videl sem ga stati za slugo.

»Mene ni domá za nikogar,« zavpije Ida nejevoljno na slugo.

»Pardon, mille pardons, da sem motil ta tête - a - tête!« oglasi se grof.

Kakor blisek skoči Ida po konci. Tudi jaz vstanem, a sluga je že zaprl vrata.

»Taki so moji častilci! Ta grof lazi za máno, zato ker vé, da sem bogata in v aristokratski svoji ošabnosti misli, da je záme še bog védi kaka milost, če on občuje z máno in če hoče imeti moj denar. Ha, ha, taki ste vsi!« govori Ida v jezi, in solzé se ji zalesketajo v lepih očéh.

»Tudi jaz, gospodična?«

»Vsi, vsi!« zavpije jezno, solzé se ji vlijó po licih, zakrije si obraz z robcem ter teče iz salona.

»Vendar ima to ponosno bitje srce in ni tako brezčutna, kakor sem mislil,« rekel sem samemu sebi.

Ne vem, kaj se je óni dan godilo z máno. Že prej sem ves gorel ljubezni do Ide, a skrival sem ljubezen svojo globoko v srci. Danes sem spoznal, da je bila Ida užaljena, ker je nisem prišel obiskat v kopelj, da ji je družba moja ljubša od vseh drugih. Čutil sem se hipoma najsrečnejšega človeka na svetu in se smijal in plesal bi bil od veselja; a zopet sem se imel za nesrečnega, da bi se najrajši zjokal. Šele proti večeru sem se pomiril in šel v klub, v kateri sem bil stopil, odkar sem občeval z Jakličevimi. Popadla me je neka jeza in na vsak način sem hotel dobiti tega Pozonskega, tega oholega aristokrata.

Prijatelji so me vpraševali, sem li bolan, ker sem tako bled. Dajal sem le kratke in čmerne odgovore. Sédel sem za mizo, kjer je

nekaj mojih znancev igralo karte, in sem gledal. Ker me je igra zanimala, nisem zapazil, da je tik naše mize druga družčina častnikov sedla k igri.

»No, Gvidon, kako daleč pa si prišel v Norderneyi s svojo bogato nevesto?« vpraša neki tudi meni dobro znan glas za óno mizo.

Pogledal sem tjà in vidim tam sedeti Pozonskega.

»Ej, ta bogata koketa! Pomisli, jaz sem bil že tako intimen ž njo, in kaj mi je rekla v Norderneyi, naj se ne trudim toliko okoli nje, da je njeno srce že oddano. — Jaz jo vprašam: »Pa le ne ónemu interesantnemu bledemu medicincu, Vašemu rojaku?« — Ko bi jo bili videli, kako se je zardela, da sem takoj opazil, da sem pogodil resnico. Danes pa sem jo hotel obiskati in res, zasačil sem oba v prav interesantnem tête-a-tête. Ta prokleta koketa! Škoda, da se vrže takemu civilistu, takemu oslu v naročaj!«

Vse pripovedovanje Pozonskega sem slišal od besede do besede. Znanci moji so me gledali. Vstanem in stopim k óni mizi.

»Sramujte se, grof, da ne le o meni in o gospodični Idi tako govorite, temveč da se tudi tako arogantno in neolikano vêdete gospodični Jakličevi nasproti, kakor ste se danes opóludne.«

»Ho, ho, ali ste slišali, kaj sem govoril? — No, čestitam Vam k milijonom, saj ti Vam gotovo še bolj na srci ležé, kakor gospodična Jakličeva, dasiravno tudi ona ni tako, kar si bodi. Malo takih!«

»Nesramnež! Lopov!« zalučim mu v obraz.

Še spoprijela bi se bila, da naju drugi niso zadrževali. —

Noč, ki sem jo prebil po tem večeru, bila je grozna. Ona me ljubi in zopet morda misli, da ljubezen moja do nje ni čista in brezsebična, da jo ljubim le zaradi njenega bogastva!

Dva dni pozneje sva imela z grofom dvoboj. Ne vem, kaj bi rekel, da sem imel srečo ali nesrečo v dvoboju. Dasiravno nisem bil nikoli poseben strelec, pogodil sem grofa v prsi.

Zdravnika, katera sta bila z nami, izrekla sta se, da je Pozonski zelo nevarno zadet.

»Morilec sem!« Ta misel mi je rojila po glavi.

Stopil sem h grofu, ko je ravno zopet odprl oči. Podal mi je roko in hotel nekaj govoriti, a kri mu je bruhnila v usta in pal je v nezavest. —

Dva dni sem se vozil po noči in po dnevi in tretji dan sem dospel v Hamburg.

Bil sem v tujem mestu in brez denarja. Vzel sem sicer vse s seboj, kar sem takrat imel, a na potovanji sem porabil že vse. Domov nisem hotel pisati.

Nekega dne grem mimo zavoda, kjer se preskrbuje službe. Bral sem tam listek, da star gospod išče slugo, ki bi ga hotel spremiti v Ameriko. Hitro sem bil pripravljen prevzeti to službo. Zadnje svoje krajcarje sem položil na mizo staremu možicu z zabuhlim obrazom in velikanskim rdečim nosom, ki je bil menda vodja, ali kaj, tega zavoda. Gledal me je dolgo s svojimi sivimi in razparanimi očmi in me potem vprašal po izpričevalih. Povem mu, da dozdej še nisem bil nikdar sluga.

»Hm, hm! Ne vem, če bi Vam dal naslov Amerikanca, saj Vas tako ne bode vsprejel.«

»To bódi moja skrb in mojega prihodnjega gospodarja, če mu bodem po godu ali ne,« odgovorim mu.

Godrnjal je nekaj v zmršeno brado ob ošabnosti in grobosti in obotavljal se še vedno, ali napósled mu razložim, da hočem, da mi za denar, katerega sem mu plačal, pové tudi naslov. Omečil in pregovoril sem ga napósled.

Gospod Strapping je imel že nad šestdeset let. Razložil mi je, da on potrebuje bolj olikanega služabnika, ki bode nekako tudi njegov tajnik in, ko mu povem, da upam njegovim zahtevam ustrezati, vpraša me tudi on po izpričevalih. Tudi moja obleka, katera pač vkljub temu, da sem jo snažil cele pol ure preje, ni bila posebno imenitna, zdela se mu je menda sumnjiva.

Obupati sem že mislil. Ujunačim se tedaj in, ker mi je bil gospod Strapping takoj na prvi pogled simpatičen, povem mu resnico, kolikor se mi je zdelo potrebno. Videlo se mu je, da mi še vedno ne verjame popolnoma, a vsprejel me je vendar za slugo.

Bil je dober gospod, le žal, da je umrl že nekaj mesecev, ko sva prišla v Boston, kamor sva bila namenjena.

Znal sem pa zdaj vendar dobro angleški. Imel sem tudi nekaj prihranjenega denarja in pridružil sem se neki družbi, ki se je odpravljala v novo Mehiko zlatá kopat.

Med pravi izmeček ljudij sem zašel zdaj. V hudi vročini smo kopali in rili v skale v potu svojega obraza. Zlatá se je le malo našlo, dasiravno smo delali, kakor črna živina. Če je kdo kaj našel, moral je skrbno skriti pred drugimi, kajti bil je v nevarnosti, da plača srečno svojo najdbo z življenjem.

Jaz sem nenavajen tolikemu trudu in grozni vročini kmalu obležal. V nezvesti sem ležal dolgo in ko sem okreval, izginil je ves

tabor. Moja strežajka, katero so mi pustili, stara zamorka, povedala mi je, da so odrinili dalje proti jugu, ker tu se ne izplača trud.

Pri kopanji sem bil jaz vsaj toliko srečen, da sem našel nekaj zrnov zlata, s katerimi sem poplačal trud svoje strežajke in imel za pot v Novi Jork, kamor sem odšel takoj, ko sem se zopet nekoliko ukrepil po svoji bolezni.

V Novem Jorku sem dobil službo kot klerk v neki apoteki. Živel sem dobro skoro jedno leto. Pisal sem celó pisma domóv in jih dobival od očeta. Oče me je v pismih vedno nagovarjal, naj se vrnem domóv. Grof Pozonski vkljub hudi rani ni umrl, temveč okrevaval.

Dal sem se pregovoriti po očetovih pismih in vrnil sem se po več kakor dveletni odsotnosti od doma zopet v domovino. Na Dunaji me je prijel redarstvo. Vso dolgo pot sem mislil le na to, da bom videl zopet Ido. Neka besnost se me je lotila tedaj, ko mi je bilo tako zabranjeno videti njo. Besnel sem proti redarjem, a odpeljali so me v ječo in, ko nisem hotel v ječi ničesar, niti jesti, niti piti, v blaznico.

Sam ne vem, ali sem bil res blazen ali ne. Vsi so me imeli za blaznika, tudi oče moj, ki me je prišel obiskat v blaznico. Nekega dné, kmalu po očetovem prihodu, razodel mi je zdravnik, da me popelje oče domóv, če bom miren.

Radovoljno sem se dal peljati strežaju, kajti vesel sem bil, da sem prišel iz tega nesrečnega kraja.

Na kolodvoru je bila Ida s svojim očetom, gospodom Jakličem. Spoznal sem tukaj oba. Nekaj korakov od mene je stala in se jokala. Čuvaj moj me je prijel trdneje, ko je opazil, da sem se prebudil pri pogledu Idinem iz prejšnje svoje apatije. Sunil sem ga z vso svojo silo v stran in s klicem: »Ida, Ida!« tekem k nji.

Tudi ona je vskliknila, pa menda od strahú, in stopila za očeta ter se ga prijela. — »Boji se me tudi ona in ima me za blaznega!« — Ta misel me je prešinila in rad sem se dal zopet odvesti slugi, ki je pritekel za mano. —

Kakšno je bilo moje življenje domá, to si lahko mislite. Bil sem jetnik. Polotila se me je popolna apatija in gnusilo se mi je življenje.

Nevem, kako sem našel v svoji sobi, kjer sem bil s čuvajem, nekaj kemikalij, še od prejšnjih svojih eksperimentov. Skrbno sem jih skrival, da jih ni nikdo našel pri meni,

Použil sem jih, da bi končal svoje življenje in po groznih bolečinah sem izdihnil dušo.

K pogrebu je prišla tudi Ida.

Srečna bi bila midva z Ido lahko, ali usoda hotela je drugače!

»An trout, an trout!« zaslišim zdajci glasno kričanje tik mene in plesanje okoli mize svoje.

Oni Anglež je ujel postrv na trnek, na katerega je s prav angleško vstrajnostjo lovil ribe v jezeru.

Ozrem se okoli sebe in vidim, da sedim obstavljen od treh ali dveh stolov še vedno za óno mizo, kjer sem kosil opóludne. Pogledam na uro. Kazala je na šesto uro. Misliti začenjam. Ob jedni sem kosil in pred drugo uro sem bil gotov s kosilom. Štiri ure so minile tedaj že od kosila!

Na kričanje Angleževo je prišel na verando tudi Petranov Viktor. Anglež mu vesel pokaže drobno ribico. Tudi meni jo je pokazal, a zdelo se mi je, da še postrv ni.

Ko me Viktor ugleda, stopi k meni in pravi:

»No, gospod doktor, dobro ste spali! Malo nerodno je bilo, a jaz Vas nisem hotel buditi in obstavil sem Vas s stoli, boječ se, da bi se ne zmuznili v spanji na tla.«

»Hvala lepa, gospod Viktor!« zahvaljujem se mu ter mu podam roko. »Povejte mi pa vendar, ali sem tukaj ves čas sam sedel vse popóludne? Ali niso sedeli za mizo tudi trije gospodje?«

»Ne, tu na verandi ni bilo vse popóludne nobenega človeka, kakor Vi in óna angleška rodovina. Gospod loví vsako popóludne ribe in gospá in gospodična čitata,« pripoveduje mi Viktor.

»Čudno, čudno!« rečem sam v sebi, ko Viktor odide. »Da sem vse popóludne sanjal, in tako živo sanjal!«

Premišljeval sem in spomnil se, da so vsi ti trije prijatelji moji že pomrli vsi. Še celó letnico njih smrti sem imel v spominu.

»Tedaj so mi v sanjah mrtveci pripovedovali povesti iz svojega življenja! In le ti, ki so ležali že v grobu, spomnili so se poleg mene dane svoje besede ter res prišli k sestanku čez deset let.«

Neka groza se me nehoté poloti, ali s silo se je otresem, skočim v ladjo in veslam po jezeru, da so mi prišle druge misli. —

Zvečer sem šel zopet peš domóv in dolgo še nisem mogel pozabiti teh sanj na Bledu in pripovedovanja svojih umrlih treh prijateljev.

